

Słownik filozoficzny: cynizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Zastanów się](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, Warszawa 1988.
- Źródło: Epiktet, *Diatryby*, Warszawa 1961.
- Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, tłum. W. Olszewski przy współpracy B. Kupisa, Warszawa 1988.

Słownik filozoficzny: cynizm

Źródło: dostępny w internecie: Pixabay, domena publiczna.

Jak dzisiejsze rozumienie cynizmu ma się do filozofii cynickiej z V w. p.n.e.?

Odrzucenie wszystkich wartości, przyjęcie negatywnej wizji człowieka, a w najlepszej wersji odarcie tej wizji z wszelkich złudzeń – aktualne rozumienie cynizmu wynika z wyeksponowania jednego postulatu tej filozoficznej doktryny, a mianowicie zakwestionowania społecznych konwenansów i w konsekwencji także prawa oraz samej instytucji państwa. Ideologia cyników uległa degeneracji już w czasach cesarstwa rzymskiego. Pierwotnie, postulowane przez cyników odrzucenie majątku, sławy i uzależniających przyjemności miało być sposobem na wolne i etyczne życie. Wolność stanowiła dla pierwszych cyników wartość najwyższą i cel sam w sobie. Była to filozofia wynikająca z politycznych przemian okresu hellenizmu i stawiająca jednostkę w centrum zainteresowań.

Twoje cele

- Poznasz historię cynickiej szkoły filozoficznej.

- Wymienisz przedstawicieli cynickiej szkoły filozoficznej.
- Przeanalizujesz tło historyczne doktryny cynizmu.
- Uzasadnisz, dlaczego w czasach cesarstwa rzymskiego określano cynizm jako filozofię greckiego proletariatu.

Zastanów się

Rozważmy następujące problemy

Polecenie 1

Opisz sytuację z życia codziennego, której bohaterowie mieliby do czynienia z postawą cynika.

Polecenie 2

Zapoznaj się z definicją cynizmu. Jak rozumiesz pojęcie *antykonwencjonalizm*? Zanotuj swoje przypuszczenia.

Cynizm

Cynizm [gr. *ho kyon* – pies; nazwa pochodzi prawdopodobnie od gimnazjum Kynosarges (gr. *ho kynosarges* – bystry pies) w Atenach, w którym wykładał Antystenes] – szkoła filozoficzna założona przez Antystenesa z Aten (ok. 440-366 p.n.e., nazywany był Haplokyon – Zwyczajny Pies), najważniejsza ze szkół tzw. sokratyków mniejszych (obok cyrenaików i megaryczyków, hellenizm). Szczególne znaczenie zdobyła w okresie hellenistycznym, przyczynił się do tego najślawniejszy przedstawiciel cynizmu – Diogenes z Synopy (ok. 412-323 p.n.e.). Najważniejszymi cechami cynizmu były antykonwencjonalizm, uznanie wolności za najważniejszą rzecz w życiu człowieka, kosmopolityczne, a nawet całkowicie apolityczne podejście do problematyki państwa i wreszcie zdecydowanie akcentowany antyhedonizm.

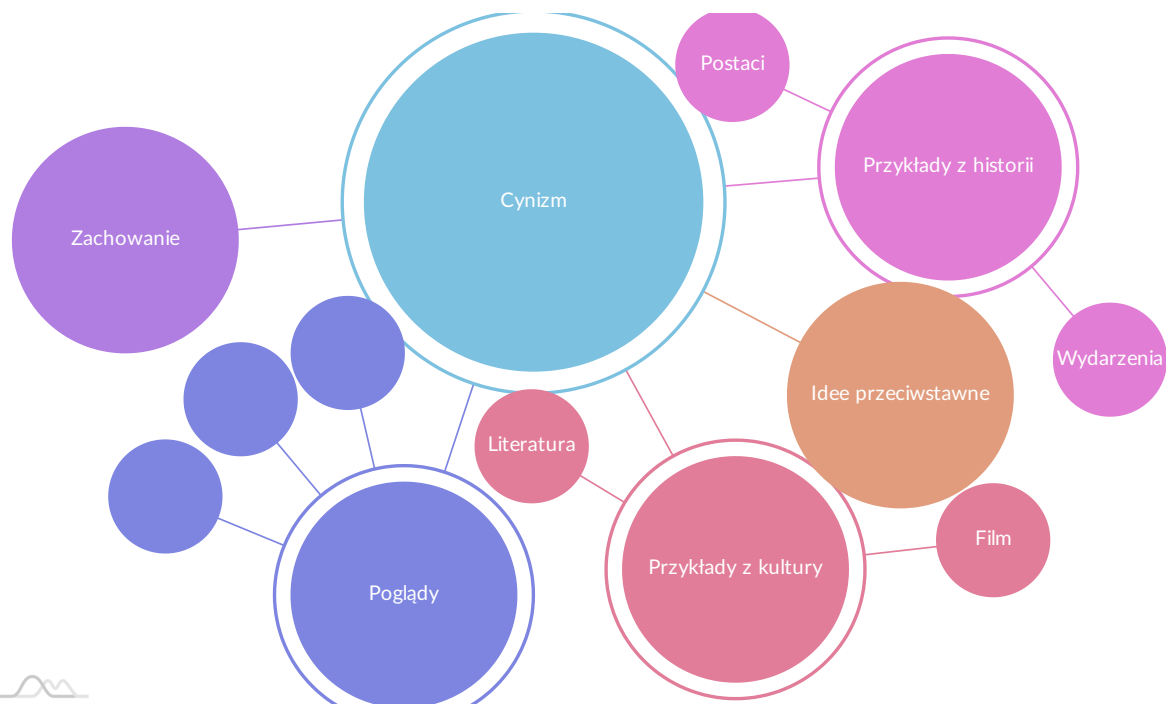
Antykonwencjonalizm to...

Polecenie 3

Zastanów się, czy postawa cyniczna jest ci bliska, czy raczej twoje poglądy są od niej dalekie. Wyjaśnij, dlaczego możesz lub z jakich powodów nie możesz się z nią utożsamić.

Polecenie 4

Stwórz mapę myśli wokół pojęcia *cynizm*, która pomoże ci uporządkować dotychczasowe przemyślenia. Z czym jeszcze kojarzy ci się to słowo? Zapisuj hasła, poglądy, przykłady zachowań, tytuły książek i filmów, imiona bohaterów, postaci historycznych, świata polityki, kultury. Pod koniec lekcji wykonasz to ćwiczenie ponownie.

Polecenie 5

Przeczytaj fragment *Żywotów i poglądów słynnych filozofów* Diogenesa Laertiosa oraz fragment *Diatrybów* Epikteta, a następnie odpowiedz na pytania pod tekstem.

” Diogenes Laertios

Żywoty i poglądy słynnych filozofów

Antystenes (...) mawiał stale: „Niechbym raczej zmysły postradał, niż miał odczuwać rozkosz”. (...) na pytanie, jaka nauka jest najpotrzebniejsza, odpowiedział: „Pozbyć się tego, czego trzeba by się oduczyć”. Nakazywał tym, którzy słyszą, że o nich źle się mówi, aby znosili to łatwiej, niż gdyby w nich rzucano kamieniami. (...) Do kogoś, kto wychwalał rozwiązłość, powiedział: „Dzieci moich wrogów niechaj będą rozwiązłe”.

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, Warszawa 1988.

” Epiktet

Diatryby

W ten oto sposób iść się wolność. I dlatego zwykł był on (scilicet Diogenes z Synopy) mawiać: „od chwili, gdy mię wyzwolił Antystenes, anim razu się nie wprzągnął w jarzmo niewoli” – A w jaki sposób Antystenes go wyzwolił? Posłuchaj, proszę, co mówi on o tym: „Nauczył on mnie, co moje, a co nie moje. Nauczył on mnie, że krewni, że domownicy, że przyjaciele, że sława i rozgłos, że ukochane strony, że rozrywki, słowem, że wszystkie tego rodzaju rzeczy, są cudzą własnością. – A cóż właściwie jest twoje? – Właściwy użytek z wyobrażeń. – Przekonał on mnie dowodnie, że owo czynienie właściwego użytku nie napotyka we mnie na żadne przeszkody, nie podlega żadnemu przymusowi, nikt mnie nie może zniewolić, iżbym inny czynił użytek, niż chcę uczynić. Któż zatem ma jeszcze władzę nade mną? Filip czy Aleksander, Perdikkas, czy może król perski? A i skąd by im przyszła ta władza? Nad kim bowiem człowiek jest

w stanie odnieść zwycięstwo, nad tym daleko już wcześniej rzeczy zewnętrzne musiały odnieść zwycięstwo”. – A zatem nad kim ni rozkosz, ni ból, ni sława, ni bogactwa nie mają władzy, kto potrafi zdobyć się na to, żeby kiedy mu się tak podoba, szmyrgnąć z pogardą całe to nędzne ciało pod nogi któremuś z tyranów i odejść sobie ze świata, czyliż on jeszcze może być niewolnikiem albo czyjej woli ma się podporządkować?

Źródło: Epiktet, *Diatryby*, Warszawa 1961.

Jak Antystenes wyzwolił Diogenesa?

Antystenes powiedział: „Dzieci moich wrogów niechaj będą rozwiązłe”. Jak myślisz, dlaczego im tego życzy?

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższą prezentacją i odpowiedz na zamieszczone w niej pytania.

Cynizm

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Słownik

anaideia

(gr. *anaídeia* – bezwstyd, zuchwałość) oznacza nieograniczoną wolność działania, posuniętą nawet do obalania wszelkich granic moralnych; jej celem jest wykazanie umowności życia społecznego

apatia

(gr. *apateia* – nieodczuwanie, nieodczuwalność) w rozumieniu cyników obojętność wobec wszystkiego, co jest cenne dla ludzi

autarkia

(gr. *autarkeja* – samowystarczalność, wystarczanie samemu sobie) termin oznaczający skrajną samowystarczalność i autonomię

idea

(gr. *idéa* – wyobrażenie, wzór) myśl przewodnia, pomysł

parezja (paressia)

(gr. *parrhesia* – powiedzenie wszystkiego) oznacza wolność i szczerłość słowa; charakterystyczna dla cynizmu, posunięta nawet do zamierzonej, demaskatorskiej bezczelności

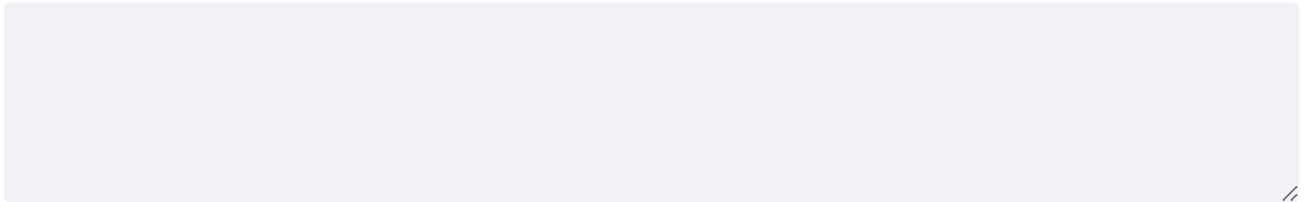
przyjemność katastematyczna

(gr. *katasteme* – bezruch, statyczność) oznacza przyjemność wynikającą ze spokoju ducha; nazwa wskazuje, że duch znajduje się tu albo w stanie niezachwianego spoczynku, z którego nic nie jest go w stanie wytrącić, lub jest w stanie jednostajnego, niezmaconego ruchu, z którego nie wybija go żaden zamęt

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania i odpowiedz, jaki był stosunek cynizmu do konwencji społecznych.

Diogenes Laertios

Żywoty słynnych filozofów

Gdy się wygrzewał na słońcu w Kraneionie, stanął przy nim król Aleksander i powiedział: „Proś mię, o co chcesz!” – Na co Diogenes: „Nie zasłaniaj mi słońca”. (...) wzięty do niewoli pod Cheroneę Diogenes został zaprowadzony przed Filipa, który go zapytał, kim jest, na co filozof odpowiedział: „Szpieguję twoją nienasyconą zachłanność”. Podziwiając jego odwagę, Filip wypuścił go na wolność. Aleksander wysłał raz list do Antypatra przez posłańca, który się nazywał Atlis (gr. athlios – nędzny, nieszczęsny, marny). Obecny przy tym Diogenes odezwał się: „Nędzny od nędznego przez nędznego do nędznego”.

(...)

Gdy raz zobaczył (Diogenes) dzieciątko, które piło wodę z ręki, wyrzucił z torby kubek mówiąc: „Dziecko prześcignęło mnie w sztuce ograniczania potrzeb życiowych”. Wyrzucił też miseczkę, kiedy zobaczył, że dziecko, zbiwszy naczynko, jadło soczewicę z dołka wyłobionego w chlebie. Często mówił głośno, że bogowie dali ludziom życie łatwe, ale ludzie zatracili tę łatwość życia, pożądając placków na miodzie, pachnidła i tym podobnych rzeczy. Widząc kogoś, komu niewolnik zawiązywał sandały, powiedział: „Będziesz zupełnie szczęśliwy, kiedy i nos ci będą wycierać, a nastąpi to, gdy utną ci ręce”. (...) Kogoś, kto się zalecał do hetery, zapytał: „Po cóż, biedaku, chcesz

osiągnąć to, czego lepiej jest nie osiągać?”. Kogoś, kto się uperfumował, ostrzegał: „Uważaj, aby od pięknego zapachu twojej głowy nie zaczęło pachnąć tve życie”. Mówił, że słudzy służą swoim panom, źli ludzie zaś swoim żądzom. (...) Gardzenie rozkoszą można nauczyć się odczuwać jako największą przyjemność, bo podobnie jak ci, którzy przywykli żyć wśród rozkoszy, niechętnie zmieniają tryb życia, tak ci, którzy ćwiczą się w pogardzie rozkoszy, znajdują w tym przyjemność. (...) Drwił z dobrego pochodzenia, sławy i wszystkich podobnych rzeczy, nazywając je ozdobami, pod którymi się kryje zło.

(...)

Zwykł był [Diogenes] czynić wszystko publicznie, a więc i czynności należące do dziedzin Demetry i Afrodyty. Uzasadniał to następującymi argumentami: „Jeżeli jedzenie śniadania nie jest czymś niewłaściwym, to nie jest też czymś niewłaściwym śniadanie na rynku, a jedzenie śniadania nie jest czymś niewłaściwym, zatem śniadanie na rynku nie jest czymś niewłaściwym. Nie jest więc także rzeczą niewłaściwą masturbować się publicznie, tak jak nie jest niewłaściwe pocierać żołądek, żeby pozbyć się uczucia głodu”.

(...)

A oto jego (Antystenesa) poglądy. (...) Mędrzec postępuje nie wedle praw stanowionych, lecz wedle prawa cnoty.

(...)

Uważał (Diogenes), że bez prawa nie ma ustroju państwowego, a wspólnota miejska ma sens tylko w ramach państwa i musi być wspólnotą państwową. Prawo jest zatem podstawą państwa. (...) Uważał, że jedynym państwem dobrze urządzonym byłoby państwo obejmujące cały świat. (...) Na pytanie, skąd pochodzi, odpowiedział: „Jestem obywatelem świata”. Nie jest rzeczą zdrożną – dowodził (Diogenes) – ukraść coś ze świątyni ani spożywać mięso jakiegokolwiek zwierzęcia. Nie jest też bezbożnością spożywać mięso ludzkie, jak to jest wiadome z obyczajów innych ludów.

(...)

Mówił (Diogenes), że istnieją ćwiczenia dwojakiego rodzaju, psychiczne i fizyczne. Wyobrażenia, jakie powstają w nas pod wpływem odpowiednich ćwiczeń fizycznych, wyrabiają prężność ciała ułatwiającą praktykowanie cnoty. Jedne bez drugich nie są doskonałe, bo zdrowie i siła potrzebne są człowiekowi do wykonywania powinności zarówno moralnych, jak i fizycznych. (...) Mówił, że w życiu w ogóle nie można nic osiągnąć bez ćwiczeń. Ćwiczenie zaś pomaga wszystko przewyciężyć. Ażeby żyć szczęśliwie, należy zamiast trudów niepotrzebnych wybrać tylko trudy zgodne z naturą; nieszczęście wynika tylko z braku rozumu.

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, Warszawa 1988.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Dlaczego uczniów szkoły założonej przez Antystenesa z Aten, a rozwiniętej przez Diogenesa z Synopy, nazywano „cynikami”?

Ćwiczenie 2

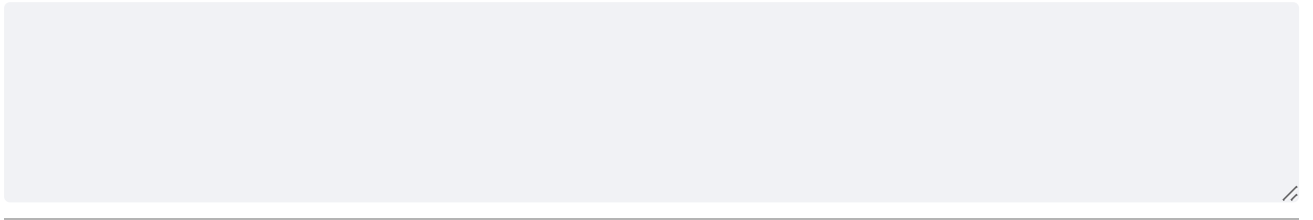
Co, według cynizmu, jest celem ludzkiego życia?

Ćwiczenie 3

Jakie stanowisko wobec hedonizmu zajmował cynizm?

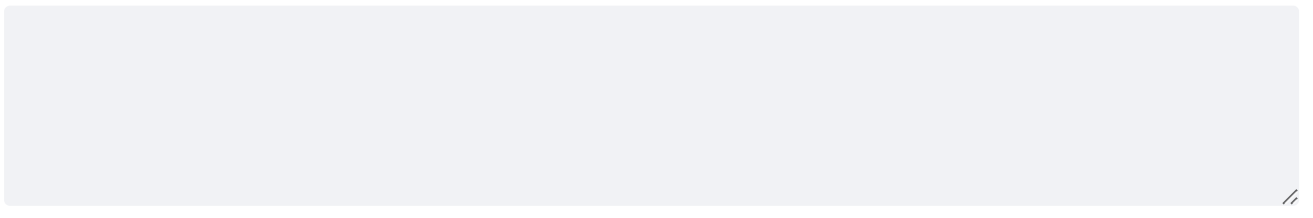
Ćwiczenie 4

Scharakteryzuj poglądy polityczne cyników.

Ćwiczenie 5

Jaki element cynizmu miał decydujące znaczenie dla jego odrodzenia w starożytnym Rzymie?

Polecenie 2

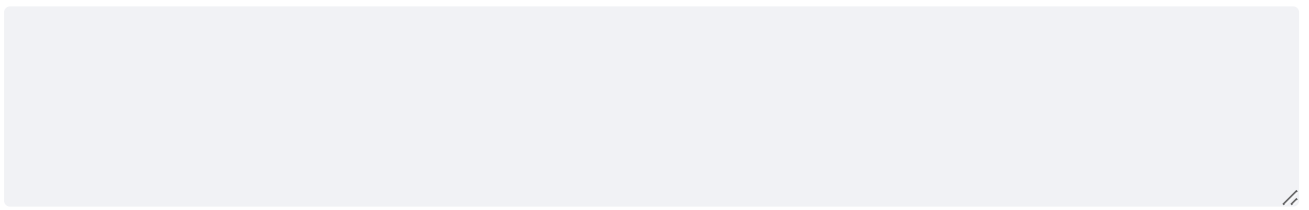
Podsumuj zdobytą wiedzę. Jeszcze raz uzupełnij mapę myśli.

- Cynizm
 - Poglądy
 -
 -
 -
 - Zachowanie
 - Przykłady z historii
 - Postaci
 - Wydarzenia
 - Przykłady z kultury
 - Literatura
 - Film
 - Idee przeciwstawne

Praca domowa

Ćwiczenie 6

Napisz esej dotyczący interpretacji myśli Antystenesa z Aten: *Państwa giną wtedy, kiedy nie umieją odróżnić ludzi złych od dobrych.*

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny: cynizm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

1. Koncepcje uprawiania filozofii. Uczeń rozróżnia i charakteryzuje następujące koncepcje filozofii:

1) koncepcja klasyczna i neoklasyczna (w tym neotomistyczna i fenomenologiczna) – poszukiwanie ostatecznych podstaw rzeczywistości, poznania i wartości;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz historię cynickiej szkoły filozoficznej.
- Wymienisz przedstawicieli cynickiej szkoły filozoficznej.
- Przeanalizujesz tło historyczne doktryny cynizmu.
- Uzasadnisz, dlaczego w czasach cesarstwa rzymskiego określano cynizm jako filozofię greckiego proletariatu.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna historię cynickiej szkoły filozoficznej;
- wymieni przedstawicieli cynickiej szkoły filozoficznej;
- przeanalizuje tło historyczne doktryny cynizmu;
- uzasadni, dlaczego w czasach cesarstwa rzymskiego określano cynizm jako filozofię greckiego proletariatu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- rozmowa kierowana;
- audiobook;
- esej filozoficzny;
- praca z multimedium;
- praca z tekstem.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Przed lekcją nauczyciel udostępnia uczniom na platformie materiał „Słownik filozoficzny: cynizm”. Uczniowie mają za zadanie przygotować odpowiedzi na pytania zawarte w sekcji „Zastanów się”.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie. Na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla temat lekcji, następnie omawia cel zajęć i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza ich odpowiedzi na pytania w sekcji „Zastanów się”. Czyta na głos wybrane z nich. Następnie na podstawie odpowiedzi uczniów inicjuje dyskusję, zadając pytanie: *Jak oceniasz cyniczne podejście do życia?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimediami nr 1.** Nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy. Każda z nich ma za zadanie przygotować prezentację na podstawie wydzielonych części materiału w sekcji „Prezentacja multimedialna”. Zespoły pracują według ustalonego porządku:

- grupa 1: tło historyczne;
- grupa 2: doktryna;
- grupa 3: nawiązania i oponenty.

Uczniowie przygotowują krótkie wystąpienia zawierające syntezę treści przydzielonej części multimediami oraz odpowiedzi na polecenia. Po wyznaczonym czasie zespoły prezentują efekty swojej pracy.

2. **Praca z multimediami nr 2.** Nauczyciel prezentuje multimedia z sekcji „Audiobook”. Tym razem uczniowie pracują w parach, przygotowując odpowiedzi na pytania: *Jaki był stosunek cynizmu do konwencji społecznych?*

Po wyznaczonym czasie wybrane pary odczytują swoje odpowiedzi na forum. Inni uczniowie uzupełniają ich wypowiedzi. Nauczyciel pilnuje porządku pracy, pełni rolę doradcy i udziela uczniom informacji zwrotnej.

3. **Praca z tekstami źródłowymi.** Jeśli starczy czasu, uczniowie zapoznają się z tekstami źródłowymi w sekcji „Zastanów się”. Odpowiedź na polecenia do tekstów jest przygotowywana na forum, jako efekt wspólnej dyskusji.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie indywidualnie przygotowują propozycje rozwinięcia mapy myśli w sekcji „Audiobook”. Porównują swoje propozycje z wersją przygotowaną przed lekcją, dokonując autoewaluacji.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej dotyczący interpretacji myśli Antystenesa z Aten: *Państwa giną wtedy, kiedy nie umieją odróżnić ludzi złych od dobrych.*

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Drozdowicz Z., *Czego powinni nauczyć się filozofowie i czego mogą oni nauczyć innych?*, w: „Filo-Sofija” 26(2014/3), s. 29–40.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja multimedialna” do podsumowania lekcji.